PRISON SPACE AND ITS MULTIDISCIPLINARY VALENCES

Suciu Camelia
PhD. student, „1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia

Abstract:Space and time are two entities around which the existence of any form of art and, implicitly, of culture, shapes and establishes its place in history. Over time, philosophers, literary critics and scientists have tried to place space and time on the culture map. The main purpose of the study is to analyze the relation between the literary space, the philosophical space and the real space, the basic element in this relation being the metamorphosis of the space in the literature. The type of space that interests us in terms of the literary-reality relationship is the prison space and its valences.

Keywords: space, philosophy, literature, prison, history

Spațiul poate fi discutat din mai multe perspective: ontologic (ca formă de existență), gnoseologic (din punctul de vedere al cunoașterii), psihologic (al percepției), sau tropologic (al reprezentării).

I.1. Antichitate

În antichitate, au existat filosofii materialiste, atribuind spațiului existență fizică (*rex extensa*) și obiectivă, dar și idealismul platonic, care vedea în realitatea empirică o copie a lumii ideilor. Ideile existau cu adevărat, în vreme ce realitatea percepută prin simțuri era un simulacru.

În *Plato's Cosmology The Timaeus of Plato***,** viziunea despre lume a lui Timaeus este bazată pe trei premise. În primul rând, Timaeus afirmă că ,,The eternal is the intelligible , what comes to be is the sensible. Since the world is sensible, it must be a thing that comes to be."[12] lumea este deci văzută ca entitate care poate să fie cunoscută prin simțuri, prin cunoaștere senzorială și nu rațională. În al doilea rând ,,Whatever comes to be must have a cause. Therefore the world has a cause-a maker and father, but he is hard to find."[34] astfel lumea este o entitate percepută sezorial și care are un creator. În al treilea rând, ,,The work of any maker will be good if he fashons it after an eternal model. The world is good, so its model must have been eternal."[56] Lumea este deci o entitate percepută prin cunoașterea senzorială, făurită de un creator după un model etern dar ,, the world itself is only a <likeness> of unchanging reality."[78] Problema pusă de Timaeus cu privire la statutul și existența lumii gravitează în jurul dihotomiei ,,being" și ,,becoming". În acest sens ,,being" este ,, the realm of unchanging and eternal being possesed by the Platonic Forms. This contains the objects of rational understanding accompanied by a rational

[1] Francis MacDonald Cornford , *Plato's CosmologyThe Timaeus of Plato*, Indianapolis Indiana, Hackett Publishing Company,1997,p.21.
[2] Eternul este inteligibilul, ceea ce este înțeles este sensibil. Deoarece lumea este sensibilă, trebuie să fie un lucru care vine să fie. (**În lipsa unei alte specificații, traducerile din această lucrare ne aparțin**)
[3] Francis MacDonald Cornford , *op.cit.*,p.21
[4] Orice ajunge să existe trebuie să aibă o cauză. Astfel lumea are o cauză a existenței sale-un făuritor și tată, dar el este greu de găsit.
[5] Francis MacDonald Cornford ,*op.cit.*,p.21
[6] Lucrarea oricărui făuritor va fi bună doar dacă este conturată după un model etern. Lumea este bună așadar modelul ei trebuie să fi fost etern.
[7] Francis MacDonald Cornford , *op.cit.*,p.22.
[8] Lumea însăși este doar o ,, asemănare" a unei realități care nu se schimbă.

BDD-A28310 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:49:23 UTC)

account."[910]punându-se astfel problema cunoașterii raționale a lumii în opoziție față de cunoașterea senzorială a lumii adică de ,,becoming", proces văzut ca ,, pasing into existence, changing, and perishing, but never has a real being. This is the world of things perceived by our senses."[1112] în consecință ,,the visible world is an image of the eternal"[1314]

I.2. Epoca modernă.

I.2.1. Iluminism

În epoca modernă, au existat în principal două direcțiii: Newton, care absolutizase *res exetnsa*, spațiul ca extensie în toate direcțiiile, și Leibniz, care definea spațiul ca ordine a existentelor.

În *The Leibniz- Clarke Correspondence***,** sunt enunțate câteva aspecte definitorii ale viziunii moderne asupra spațiului și timpului**:** ,,space is the order of coexistent phenomena , time is the order successive phenomena, and both are ideal"[1516] Observăm aici definirea spațiului și timpului ca ordine ideală a existențelor**:** ,,the ideality of space and time follows, for Leiniz, from the fact that they are neither individual substances nor aggregates of individual substances; for only these are fully real."[1718] Un alt aspect important este faptul că spațiul și timpul nu pot fi percepute ca entități pe deplin reale**:** ,,propositions which concern space and time, like statements about rations, cannot be expressed in subject-predicate form, therefore space and time cannot be fully real."[1920]

Saltul din domeniul ontologiei în cel al epistemologiei este realizat de **Immanuel Kant.** Pentru Kant**,** spațiul și timpul țin de cunoaștere, fiind categorii apriorice ale conștiinței, rame structurante prin care percepem lumea.

În *Critique of pure reason***,** Immanuel Kant afirmă în legătură cu spațiul**:** ,,space represents no property at all of any things in themselves nor any relation of them to each other, no determination of them that attaches to objects themselves and that would remain even if one were to abstract from all subjective conditions of intuition." [2122] Cu alte cuvinte**,** spațiul nu este un atribut al obiectelor care să faciliteze în vreun fel relațiile dintre ele sau să le definească, ci spațiul este o categorie apriorică existenței obiectelor ,,for neither absolute

---

[9] Francis MacDonald Cornford , *op.cit*.,p.24.
[10] Tărâmul neschimbatului și al eternului fiind deținut de Formele Platonice.Acesta conține obiectele înțelegerii raționale însoțite deo explicație rațională.
[11] Francis MacDonald Cornford , *op.cit*.,p.24.
[12] Ființare, schimbare și degradare, dar nu are o existența reală. Aceasta este lumea percepută de simțurile noastre.
[13] Francis MacDonald Cornford , *op.cit*.,p.28.
[14] Lumea vizibilă este o imagine a eternului.
[15] H.G. Alexander, *The Leibniz-Clarke Correspondence*, Manchester, Manchester University Press,1956,p.XXV.
[16] Spațiul este ordinea fenomenelor coexistente, timpul este ordinea fenomenelor succesive și ambele sunt ideale. (**În lipsa unei alte specificații, traducerile din această lucrare ne aparțin**)
[17] .G. Alexander, *op.cit.*,p.XXV
[18] Idealitatea spațiului și timpului pentru Leibinz, derivă din faptul că acestea nu sunt nici substanțe individuale, nici agregate ale unor substanțe individuale, deoarece doar acestea sunt pe deplin reale .
[19] .G. Alexander*, op.cit*,p.XXV.
[20] Propozițiile care privesc spațiul și timpul, cum ar fi afirmațiile despre rații, nu pot fi exprimate în forma subiect-predicat, prin urmare spațiul și timpul nu pot fi pe deplin reale.
[21] Immanuel Kant, *Critique of pure reason,* Cambridge, Cambridge University Press, 1998, p.159.
[22] Spațiul nu reprezintă nici proprietate a lucrurilor în sine, nici o relație a lor cu ele insuși, nici o determinare a lor care se atașează de obiecte și care să rămână chiar dacă unul s-ar exclude din toate condițiile subiective ale intuției. (**În lipsa unei alte specificații, traducerile din această lucrare ne aparțin**)

BDD-A28310 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:49:23 UTC)

nor relative determinations can be intuited prior to the existence of the things to which they pertain, thus be intuited a priori." [2324] În același context, spațiul este văzut ca forma tuturor aparențelor percepute de simțuri: „space is nothing other than merely the form af all appearances of outer sense, the subjective condition of sensibility, under which alone outer intuition is possible for us."[25]

I.2.2.. O nouă polaritate: Secolul al XIX-lea

Spațiul și timpul**,** ce țin de epistemologie la Immanuel Kant (cu aplicabilitate universală), devin concepte ce țin de condițiiile individuale ale percepției în psihologia (varianta psihologiei fiziologice) a secolului al XIX-lea. Wilhelm Wundt distinge între peisajul fizic și peisajul psihologic. Literatura fluxului conștiinței demonstrează cum același spațiu sau aceleași evenimente sunt percepute în mod diferit de fiecare personaj. Apare o nouă tehnică narativă: personajul ca focalizator, pluralitatea de variante asupra aceluiași curs de evenimente (Faulkner, *The Sound and the Fury*...).

I.2.3.. Modernism

În secolul al XX-lea, împărțit de modernism și postmodernitate (epoca postbelică), au apărut în prima jumătate teorii în continuarea acestei orientări care atribuie valențe semnificante actului de percepție (actul de percepție nu este neutru, precum o fotografie, ci unul hermenutic, interpretativ).

Martin Heidegger este una dintre figurile definitorii ale filosofiei acestei perioade. În lucrarea sa *Ființă și timp* acesta încearcă să descrie relațiile care se stabilesc între ființă și coordonatele spațiale și temporale. În acest sens, un elemnt important este conceptul de „lume" despre care Heidegger afirmă „Nici zugrăvirea ontică a ființării dinăuntrul lumii, nici interpretarea ontologică a ființei acestei ființări nu reușesc să cadă ca atare peste fenomenul de <lume> ."[26]

Heidegger explică noțiunea de „lume" din mai multe puncte de vedere: „lumea este utilizată ca un concept ontic și înseamnă atunci totalitatea acelor ființări care pot fi simplu-prezente în interiorul lumii"[27] sau „ <<lume>> poate să devină numele regiunii care cuprinde o multiplicitate de ființări"[28] Dintre toate posibilele definiții ale fenomenlui de „lume" cea mai semnificativă este aceea de „lume ca *res extensa*"[29] vorbind despre Descartes și dihotomia *res cogitans* și *res corporea* Heidegger subliniază „ << Întinderea după lungime, lățime și adâncime constituie adevărata ființă a substanței corporale>> pe care noi o numim <<lume>>."[30]

Pe de altă parte o altă figură influentă a vremurilor este **Ernst Cassirer.** Acesta în lucrarea sa *Eseu despre om* afirmă despre spațiu și timp „Spațiul și timpul constituie cadrul în care este implicată întreaga realitate. Nu putem concepe nici un lucru real în afara condițiilor

[23] Immanuel Kant*, op.cit*., p.159.
[24] Deoarece nici determinările absolute nici cele relative nu pot fi intuite înainte de existența lucrurilor la care se referă, astfel trebuie intruite aprioric.
[25]Spațiul nu este altceva decât forma tuturor aparențelor simțului exterior, condiția subiectivă a sensibilității, singura sub care intuiția exterioară este posibilă pentru noi.
[26] Martin Heidegger, *Ființă și Timp*, București, Editura Humanitas, 2003, p.87.
[27] Martin Hedegger, *op.cit.,* p.88.
[28]Ibidem
[29] Martin Heidegger, *op.cit*., p.124.
[30] Martin Heidegger,*op.cit*.,p.125.

BDD-A28310 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:49:23 UTC)

de spațiu și timp."[31] Observăm deci faptul că cele două entități sunt corelate cu existentul, cu realitatea. Pentru a realiza o analiză cât mai precisă a spațiului și timpului, Cassirer susține că ,,trebuie să analizăm formele culturii umane pentru a descoperi adevăratul caracter al spațiului și timpului în lumea umană."[32] Cassirer realizează o clasificare a spațiului în funcție de trăsăturile specifice ale acestei entități în diferite contexte, iar această împărțire a spațiului pe categorii este realizată pe baza existenței unor ,,tipuri fundamental diferite ale experienței spațiale și temporale. Nu toate formele acestei experiențe sunt situate la același nivel."[33] În viziunea lui Cassirer spațiul poate fi : *organic* văzut ca ,,stratul cel mai de jos"[34], *spațiul perceptibil* care ,,nu e o simplă informație senzorială, el este de o natură foarte complexă, conținând elemente ale diferitelor tipuri de experiență senzorială optică, tactilă, acustică și kinestezică."[35], *spațiul simbolic sau spațiul abstract* care ,,pregătește calea omului nu numai către un nou domeniu al cunoașterii, ci și către o direcție cu totul nouă a vieții sale culturale."[36] În condițiile spațiului abstract , Cassirer amintește de Platon care în dialogul cu Timaeus ,,se referă la conceptul de spațiu ca la un <<concept hibrid>> care cu greu poate fi descris în termeni adecvați."[37]. În același context îl amintește și pe Newton care ,,ne previne să nu confundăm spațiul abstract –spațiul matematic adevărat-cu spațiul experienței noastre senzoriale."[38]

Gaston Bachelard revoluționează viziunea despre spațiul poetic cu lucrarea sa Poetica spațiului care ,,marchează trecerea de la psihanaliză (o anumită psihanaliză foarte personalizată) la fenomenologie."[39]. Acesta afirmă că ,,singură fenomenologia-altfel spus luarea în considerare a pornirii imaginii dintr-o conștiință individuală- ne poate ajuta să redăm subiectivitatea imaginii în general, să evaluăm amploarea, forța, sensul transsubiectivității imaginii respective."[40]

I.2.4. Postmodernitate

În ceea ce privește viziunea asupra spațiului în perioada de după Al Doilea Război Mondial (poststructuralism și postmodernism), avem în vedere studiul lui **Michel Foucault**, *Of Other Spaces***,** în care filozoful afirmă cu privire la spațiu**:** ,,the space in which we live, which draws us out of ourselves, in which the erosion of our lives, out time and our history occurs, the space that claws and gnaws at us is also, in itself, a heterogeneous space."[41][42] Observăm deci că spațiul foucaultian este un spațiu heterogen. Această heterogenitate a spațiului a fost împărțită de Foucault în două mari categorii: utopiile și heterotopiile**,** sau spațiul utopic și spațiul heterotopic.

În ceea ce privește utopiile sau spațiul utopic, Foucault afirmă**:** ,,Utopias are sites with no real place. They are sites that have a general relation of direct or inverted analogy with the

[31] Ernst Cassirer, *Eseu despre Om O introducere în filozofia culturii umane*, București, Editura Humanitas, 1994, p.67.
[32] Ernst Cassirer, *op.cit*., p.67.
[33] Ibidem,p.67.
[34] Ernst Cassirer, *op.cit*,p.67.
[35] Ibidem,p.67.
[36] Ernst Cassirer, *op.cit*.,p.68.
[37] Ibidem, p.69.
[38] Ernst Cassirer, *op.cit*.p.69.
[39] Irina Bădescu în *Prefața* la Gaston Bachelard, *Poetica Spațiului,* Pitești,Editura Pralela 45, 2003, p.6.
[40] Gaston Bachelard, *Poetica Spațiului,* Pitești,Editura Pralela 45, 2003,p.12.
[41] Michel Foucault (1926-1984),în *Of Other Spaces*, http://web.mit.edu/allanmc/www/foucault1.pdf (accesat la data de 01 Iunie 2018).
[42] Spațiul în care trăim, care ne scoate din noi înșine, în care erodarea vieților noastre, a vremurilor noastre și a istoriei are loc, spațiul care ne sfâșie și ne frământă, este de asemenea, în sine, un spațiu heterogen. (**În lipsa unei alte specificații, traducerile din această lucrare ne aparțin**)

BDD-A28310 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:49:23 UTC)

real space of Society."[4344] Aceste utopii sunt spații imaginare care crează o societate ideală sau o societate ale cărei valori sunt inversate ,,They present society itself in a perfect form, or elese society turned upside down, but in any case these utopias are fundamentally unreal spaces."[4546] Ceea ce definește deci aceste spații este irealul, imaginarul.

Pe de altă parte, un al doilea tip de spații este reprezentat de heterotopii sau spațiul heterotopic. Acestea sunt descrise ca fiind ,,real places that do exist and that are formed în he very founding of the society."[4748] Heterotopiile reprezintă realitatea, spațiul real care are la bază însăși modelul social. Acestea se împart și ele în mai multe categorii, dar categoria care este utilă studiului de față este reprezentată de hetrotopiile de deviație ,,heterotopias of deviation"[49] care sunt descrise ca fiind ,,those in which individuals whose behaviour is deviant in relation to the required mean or norm, are placed."[5051]**Spațiul carceral este încadrat în categoria heterotopiilor de deviație.**

Un alt studiu important în această perioadă, cu privire la spațiu, este studiul lui **Henri Lefebvre***The Production of Space*. Lefebvre susține că spațiul social este un produs social ,,<<social>> space is a <<social>> product"[52] Această afirmație poate fi extinsă la orice tip de spațiu, și asta din prisma ideii facultative a ,,socialului". Cercetătorul pune problema faptului că această realitate cu privire la spațiu este mascată de două entități. Despre acest proces ,,mascat" se afirmă: ,,if it is true that <<social>> space is a <<social>> product, how is this fact concealed? The answer is: by a double illusion, each side of which refers back to the other, reinforces the other, and hides behind the other."[5354] Mascarea sau camuflarea se realizează prin intermediul a două entități despre care se afirmă ,,these two aspects are the illusion of transparency on he one hand, and the illusion of opacity, or <<realistic>> illusion, on the other."[5556]

Spațiul poate fi privit în maniera lui Lefebvre din dublă perspectivă**,** fie care iluzie a transparenței**,** iar în acest caz ,, the space appeas al luminous, as intelligible, as giving action free rein"[5758]Acesta este deci un spațiu al raționalului, al înțelegerii, în care ființa deprinde libertate și care este înțeles cu ușurință, inocent și lipsit de capcane**:** ,, a view of space as innocent, as free of trapes or secret places. Anything hidden or disimulated –and hence dangerous- is antagonistic to transparency."[5960] Acest spațiu este spațiul securizat, ideal,

[43] Michel Foucault, *op.cit.,*p.3.
[44] Utopiile sunt locuri care nu au o localizare reală. Sunt locuri care au o realție generală, directă sau inversată, cu spațiul real al societății.
[45] Michel Foucault, *op.cit*., p.3.
[46] Acestea prezintă societatea însăși într-o formă perfectăsau societatea întoarsă pe dos, dar în oricare situație aceste utopii rămân spații fundamental ireale.
[47] Michel Foucaut, *op.cit*., p.5.
[48] Spații reale care există și care sunt formate be bazele societății.
[49] Michel Foucaut, *op.cit*.,p.5.
[50] Michel Foucault,*op.cit*.p.5.
[51] Acelea în care indivizii ai căror comportament este deviant în relație cu normele și cu mediul, sunt puși.
[52] Henri Lefebvre, *The Production of Space*, Oxford, Blackwell,1991,p.27.
[53] Ibidem,p.27.
[54] Dacă este adevărat că spațiul (social) este un produs (social) cum este acest fapt camuflat?Răspunsul este:prin dublă iluzie, fiecare parte se referă la cealaltă, o întărește pe cealaltă, și se ascunde în spatele celeilalte.(**În lipsa unei alte specificații, traducerile din această lucrare ne aparțin)**
[55] Henri Lefebvre, *op.cit*.p.27.
[56] Aceste două aspecte sunt iluzia transparenței pe de o parte și iluzia opacității sau iluzia realistă, pe de altă parte.
[57] Henri Lefebvre, *op.cit*.p.28.
[58] Spațiul apare luminos, inteligibil, ca acțiune liberă
[59] Henri Lefebvre*, op.cit*.p.28.

BDD-A28310 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:49:23 UTC)

spațiul care se lasă cunoscut și trăit. Pe de altă parte iluzia realistă trimite către natural și naivitate**:** „the illusion of natural simplicity-the product of a naive attitude”[6162] Păstrând cele două valențe ale caracterizării spațiului, Lefebvre realizează o așezare a ideii de spațiu pe trei categorii:spațiul trăit, spațiu ca reprezentare și spațiu reprezentativ.

Spațiul trăit**,** „ spacial practice**”,** este descris ca fiind spațiul social care se desfășoară odată cu mișcarea indivizilor în societate și care „secrets that society's space; it propounds and presuposes it in dialectical interaction.”[6364] Spațiul reprezentativ este descris ca fiind „space as directly lived through its associated images and symbols”[6566] și totodată este spațiul pe care mintea dorește să-l schimbe**:** „space which the imagination seeks to change and appropriate”[6768] Cea de-a treia categorie, aceea a reprezentării spațiului**,** este cea care se pliază studiului de față. Acestea sunt spații construite conform unor paradigme, modele, rame, ideologii: „conceptualized space, the space of scientists, planners, urbanists, technocratic subdividers, and social engineers, also a certain type of artist whith a scientific bent-all of whom identify what is lived and what is perceived with what is conceived.”[6970] Spațiul carceral este un astfel de spațiu reprezentat, conceput prin paradigme și ideologii. Despre aceste „reprezentări” Lefebvre afirmă**:** „ the area where ideology and knowledge are barely distinguishable, is subsumed under the broader notion of representation, which thus suplants the concept of ideology and becomes a serviciable (operational) tool for the analysis of spaces, as of those societies which have **given rise to them and recognised themselves in them.” [7172]**

.**II.Metamorfozele spațiului carceral**

Ernst Cassirer, în lucrarea sa *Eseu despre om,* afirmă că „Timpul și spațiul constituie cadrul în care este implicată întreaga realitate.”[73]Această afirmație este o confirmare a ponderei deținute de problema spațiului și timpului între preocupările filozofiei încă de la începuturile sale marcate de Platon, Aristotel și mulți alții. În *Dicționar de filozofie,* cele două entități sunt definite ca fiind „formele de bază ale oricărei existențe (...) categoria de spațiu reflectă raporturile de coexistență dintre obiecte sau fenomene sau dintre părțile lor respectiv întinderea, distanța, poziția lor (...) categoria de timp reflectă durata de existență a obiectelor și fenomenelor, simultaneitatea sau succesiunea lor.[74] Mai mult, **Immanuel Kan**t, în *Critica*

[60] O viziune despre un spațiu inocent și eliberat de capcane sau locuri secrete.Orice este ascuns sau disimulat-deci periculos-este antagonic transparenței.
[61] Henri Lefebvre, *op.cit*.p.29.
[62] Iluzia simplității naturale-produsul unei atitudini naive.
[63] Henri Lefebvre, *op.cit*., p.38.
[64] Secretă spațul social, îl expne și îl presupune în interacțiune dialectică**.**
[65] Henri Lefebvre, *op.cit*., p.39.
[66] Spațiul trăi direct prin imaginile și simbolurile asociate.
[67] Henri Lefebvre*, op.cit*.,p.39.
[68] Spațiul pe care imaginația dorește să-l schimbe și să-l adapteze.
[69] Henri Lefebvre, *op.cit*., p.38.
[70] Spațiu conceptualizat, spațiul cercetătorilor, proiectanților, urbaniștilor, tehnocraților, inginerilor, și de asemenea de un anumit tip de artiști cu legături științifice-toți care identifică ceea ce este trăit și ceea ce este perceput cu ceea ce este conceput.
[71] Henri Lefebvre, *op.cit.,* p.45.
[72] Zona în care ideologiași cunoașterea sunt abia perceptibile este rezumată sub denumirea largă de reprezentare, care astfel suplimentează conceptul de ideologie și devine instrument funcțional (operațional) pentru analiza spațiilor, din acele societăți care le-au dat naștere și s-au recunoscut în ele.
[73] Ernst Cassirer, *Eseu despre om, O introducere în filozofia culturii umane*, București, Editura Humanitas, 1994, p.66
[74] Pavel Apostol, *Dicționar de Filozofie*, București, Editura politică, 1978, p.127.

BDD-A28310 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:49:23 UTC)

raţiunii pure,reconfigurează percepţia spaţiului şi timpului atribuindu-le şi o dimensiune subiectivă afirmând că spaţiul şi timpul ţin de ,,constituţia subiectivă a simţurilor noastre"[75]

Dintre cele două entităţi, studiul de faţă se îndreaptă către spaţiu şi valenţele sale insistând asupra spaţiului carceral şi a metamorfozelor acestuia de-a lungul timpului.

Din punct de vedere mitologic, spaţiul carceral este reprezentat de TARTAR, spaţiu descris ca fiind ,,cea mai adâncă şi mai înfiorătoare zonă a Infernului, aflată sub mare. Aici Zeus i-a închis pe titanii care s-au răzvrătit împotriva lui. Tot aici îşi ispăşeau pedeapsa ciclopii, danaidele, Sisif, Tantal şi alţii. Tartarul este păzit de Cerber"[76] Contextualizând termenul de închisoare, conform *DEX* acesta semnifică ,,1. Clădire , loc în care o persoană îşi execută o pedeapsă privată de libertate, temniţă, puşcărie, penitenciar arest, prinsoare. 2.Una dintre pedepsele principale constând în privarea de libertate a condamnatului şi executarea unui regim impus de lege în închisoare"[77] Comparând reprezentarea mitologică a spaţiului carceral cu percepţia actuală a carcerei observăm că între cele două nu există diferenţe, închisoarea păstrându-şi funcţia principală, aceea de a pedepsi. Pedeapsa nu a fost însă raportată dintotdeauna la spaţiul detenţiei, Michel Foucault în *A supravegea şi a pedepsi* evidenţiază faptul că ,, la cumpăna dintre secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea, a avut loc, este adevărat, trecerea spre o penalitate de detenţie, ceea ce constituia pentru acea vreme o noutate"[78] Observăm deci faptul că metoda de pedepsire prin detenţie şi implicit înrădăcinarea spaţiului carceral a fost un moment marcat de reconfigurarea percepţiei asupra pedepsei şi a mijloacelor acesteia ,,închisoarea, piesă esenţială în panoplia punitivă marchează fără doar şi poate un moment important în istoria justiţiei penale: ,,umanizarea" acesteia. Dar şi un moment important în istoria mecanismelor disciplinare pe care noua putere de clasă era pe cale a le dezvolta: momentul în care aceasta colonizează instituţia judiciară."[79] Întorcându-ne la cele două entităţi timp-spaţiu, percepute de filosofie ca fiind interdependente şi indisolubile, observăm o materializare a acestor principii în perioada de sfârşit de secol XVIII şi început de secol XIX. Spaţiul detenţiei este reconfigurat sub influenţa istorică a perioadei respective, timpul aşadar a marcat percepţia spaţiului carceral din acea perioadă, spaţiu care devine ,,o funcţie generală a societăţii, ce se exercită în acelaşi fel asupra tuturor membrilor săi şi în care fiecare este egal reprezentat; însă, promovând detenţia la rangul de pedeapsă prin excelenţă, această legislaţie introduce proceduri proprii unui anumit tip de putere"[80] Observăm un element definitoriu al spaţiului carceral, care s-a păstrat, în toate formele pe care acest spaţiu le va lua de-a lungul timpului, influenţa aparatului politic, a puterii dominatoare. Îmbinând principiul punitiv cu cel al puterii închisoarea a atins în secolul al XIX-lea două aspecte ,,atât privarea de libertate cât şi trasformarea tehnică a societăţii"[81].

Filosofia foucaultiană a spaţiului este foarte clar enunţată în studiul *Of Other Spaces* studiu în care **Michel Foucault** îşi îndreaptă cercetarea asupra spaţiului din perspectiva a două categorii de spaţii: utopiile şi heterotopiile. Păstrând indisolubilitatea celor două entităţi spaţiu-timp, cercetătorul afirmă cu privire la contextul istoric al studiului său[82] ,,The nineteenth century found its essential mythological resources in the second principle of thermodynamics.The present epoch will perhaps be above all the epoch of space.We are in the epoch of simultaneity, we are în the epoch of juxtaposition, epoch of the near and far, of

[75] Immanuel Kant, *Critica raţiunii pure*, Bucureşti, Editura IRI, 1998, P.73.
[76] George Lăzărescu, *Dicţionar de mitologie*, Bucureşti, Casa Editorială Odeon Bucureşti, 1992, p173.
[77] https://dexonline.ro/definitie/%C3%AEnchisoare
[78] Michel Foucault, *A supraveghea şi a pedepsi:naşterea închisorii*, Piteşti, Editura Paralela 45, 2005, p.291.
[79] Ibidem, p.292
[80] Michel Foucault, *op.cit.* ,p.292.
[81] Ibidem, p.294
[82] Michel Foucault, *Of Other Spaces* în ,, Diacritics", 1986, nr.1, vol 16, p.22.

BDD-A28310 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:49:23 UTC)

the side-by side of the disperssed"[83] În acest context al transformărilor tehnologice, Michel Foucault realizează o împărțire a tipologiei spațiilor în două categorii: spații utopice, utopiile și și heterotopiile. Cu privire la spațiile utopice cercetătorul afirmă în același studiu[84] că acestea sunt ,,sites with no real place.They are sites that have a general relation of direct or inverted analogy with the real space of the society. They present society itself în e perfect form, or elese society turned upside down, but in any case these utopias are fundamentally unreal spaces"[85] Prin contrast cu privire la heterotopii Michel Foucault susține că ,, There are also, probably, in every culture, in every civilisation, real places-places that do exist and that are formed in the very founding of society which are somenthing like counter-sites, a kind of enacted utopia în which the real sites, all the other real sites can be found within the culture, are simultaneously represented, contested and inverted[86] Între cele două tipuri de spații există o conexiune despre care Michel Foucault [87] afirmă ,,I believe that between utopias and these quite other sites, these heterotopias, the might be a sort of mixed, joint experience, which would be the mirroir"[88] Observăm deci că între cele două tipuri de spații există o limită a experienței, a ceea ce a fost trăit, iar această limită funcționează ca o oglindă, lăsând să se întrepătrundă elementele celor două tipuri de spații. Literatura este o formă a acestei oglinzi, textul însuși este un spațiu care poate avea atât valențe utopice cât și heterotopice, ținând cont de mai multe aspecte: context istoric, elemente culturale, dar și experiența trăită de scriitor și de către cititor. Astfel, spațiul carceral, care din punctul de vedre al studiului foucaultian este o heterotopie de deviație[89] descrisă ca fiind un spațiu în care,, individuals whose behaviour is deviant in relation to the required mean or norm are placed"[90], este transpus prin literatură în diferite alte imagini ale spațiului. De exemplu George Orwell în *O mie nouă sute optzeci și patru* creează o reprezentare utopică a societății ca spațiu al unei carcere sociale în care individul devine o unealtă politică. Acest proces narativ este realizat prin contextualizare istorică și socială, spațiul social luând cu sine caracteristicile culturale și politice. Un alt exemplu poate fi Franz Kafka în *Metamorfoză,* camera sa devine un spațiu carceral din considerente sociale, prejudecăți și sterotipii, propriul corp este metamorfozat într-un spațiu de concentrare a emoțiilor și tuturor piedicilor sociale trăite la nivel personal, subiectiv, acel spațiu oglindă între îndivid și societate, acea oglindă descrisă de Foucault ca fiind ,,a unreal, virtual space, that opens up behind the surface, I am over there, there where I am not, a short of shadow that gives my own visibility to myself."[9192] În romanul *Gherla* de Paul Goma prin intermediul literaturii spațiul carceral își păstrează elementele heterotopiei conform unui principiu al cestui tip de spațiu, enunțat de Foucault ,, a society, as its history unfolds, can

[83] Secolul al nouăsprezecelea și-a găsit resursele mitologice esențiale în al doilea principiu al termodinamicii. Epoca actuală va fi , mai presus de toate, epoca spațiului. Ne aflăm în epoca simultanului, epoca juxtapunerii, epoca aproape-departe epoca lui unul lângă altul sau dispersați .
[84] Michel Foucault, *op.cit.,* p.23.
[85] Sunt locuri fără existență reală.Sunt locuri care au o relație generală de analogie directă sau inversată cu spațiul real al societății. Prezintă societatea însăși într-o formă perfectă, sau o societate pe dos, dar în orice caz aceste utopii sunt spații fundamental ireale.
[86] Sunt probabil, in fiecare cultură, în fiecare civilizație, locuri reale, locuri care există și sunt formate pe baza fundamentelor societății.locuri în opoziție, un fel de utopii care se desfășoară, în care toate locurile reale pot fi regăsite alături de cultura specifică, acestea sunt reprezentate simultan, contestate și inversate.
[87] Michel Foucault, *Of Other Spaces* în ,, Diacritics", 1986, nr.1, vol 16, p.24
[88] Eu cred că între utopii și acele alte spații, acele heterotopii, poate fi un fel de experiență amestecată, experimentată, aceasta ar fi oglinda.
[89] Michel Foucault, *op.cit.* , p.25
[90] Locul în care sunt duși indivizii al căror comportament este deviant în relație cu normele sociale.
[91] Michel Foucault, *Of Other Spaces* în ,, Diacritics", 1986, nr.1, vol 16, p.24
[92] Un spațiu virtual, ireal care se deschide in spatele unei suprafețe, sunt acolo, acolo unde nu sunt de fapt, un fel de umbră care îmi oferă vizibilitate către mine insumi .

BDD-A28310 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:49:23 UTC)

make an existing heterotopia function in very different way"[9394] vedem spațiul carceral ca fiind un mijloc de reeducare conform principiilor sociale, politice și istorice, or dacă tindem să contextualizăm acel spațiu carceral acum nu putem să-i păstră aceleași coordonate deoarece situația social-istorică este cu totul diferită. Aspectul heterotopic al spațiului carceral trebuie privit ca un aspect contextual-istoric și cultural.

Edward T.Hall, în studiul de antropologie *The Hidden Dimension,* aduce în discuție elemente legate de proxemică și influențele sale. Proxemica în percepția lui este ,,studiul percepției și utilizării spațiului de căre om"[95] proxemica este strâns legată de specificul și influența culturii, cercetătorul afirmând în acest sens că ,,the study of culture în the proxemic sense is therefore the study of people's use of their sensory apparatus in diffrent emotional states, during different activities in different relationships and in different setting and contexts"[9697]Literatura, ca parte a culturii ,, poate fi privită ca o modalitate de aproximare a unui spațiu ce comportă fie o realitate constantă, fie un ansamblu proteiform supus unor reguli de organizare irațională"[98] Acest lucru se întâmplă cu privire la modelul spațiului carceral în literatură, aproximarea spațiului realității sociale în literatura absurdului de exemplu, o lume în care ,,scriitorul, care altădată, se vedea pe sine în mijlocul unei lumi familiare, explorate, măsurate, descrise cu uneltele timpului, alcătuind o ordine, se descoperă acum pe sine, singur într-o lume străină, adeseori ostilă, lipsită de legi perene, de principii ordonatoare, de semnificații prestabilite"[99] În această constantă a destrămării lumii, scriitorul se simte claustrat, simțurile sunt închise între parametrii sociali mereu în schimbare, iar el trebuie să se regăsească, spațiul carcerei ființei este dat de contextul social, iar opera devine un drum prin care scriitorul se caută pe sine și ,așa cum **Elena Prus** susține, ,, opera devine un intermediu pentru atribuirea unui nucleu comun spațiului local și spiritului global potrivit reprezentării pe care omul o are despre situarea lui în spațiu. Spațiul determină identitatea subiectului, individul se (auto)construiește în periplurile sale sociale, etice și politice."[100] În acest sens și **Daniela Roventa-Frumușani** în studiul său *Semiotică. Societate și Cultură* susține că ,, fiecare personalitate are o dominantă spațială, o dimensiune care îi este proprie (...) personalizare a spațiului"[101] Această personalizare a spațiului poate fi observată foarte bine în romanul lui Constantin Virgil Gheorgiu *Ora 25* . În acest roman personajul principal Johann Moritz trece printr-un lung șir de spații carcerale, spații pe care el însuși le personalizează, el ca personaj se autoconstruiește prin contactul său cu diferite spații carcerale reprezentate de închisori efective sau lagăre de muncă. Săpând la canal, Johann își imaginează următorul scenariu ,, Iohann Moritz ar vrea să vină candva, după ce se va termina războiul, cu Suzana și cu băieții lui aici, ca să le arate canalul. Atunci o să fie apă, dar el și-a însemnat în minte locul unde a săpat. Copiii au să se minuneze. Nici n-au să poată crede că aici a fost odată un câmp pe care păsteau vitele.Vor povesti la școală celorlalți copii ce a

[93] Michel Foucault, *op.cit*, p.25.
[94] O societate, pe măsură ce istoria se descoperă, poate face o heterotopie să funcționeze într-un mod foarte diferit.
[95] Elena Prus apud Hall, E.T., *Proxémique*, în Bateson, Birdwhistel, Goffman, Hall, Jakson, Scheflen, Watzlwicck (eds) *La Nouvelle Communication,* Paris, Seuil, 1981,p.191.
[96] Edward T. Hall, *The Hidden Dimension*, United States, Random House, 1966, p.81.
[97] Studiul culturii din punctul de vedere al proxemicii este studiul folosirii aparatului senzorial de către om, în diferite ipostaze emoționale, de-a lungul diferitelor activități, în diferite relații sau în diferite situații contextuale. (**În lipsa unei alte specificații, traducerile din această lucrare ne aparțin**)
[98] Elena Prus apud *Dictionnaire historique, thématique et technique des littératures. Littératures françaises et étrangères, ancienne et modernes.* Sous la direction de J. Demougin, p.254.
[99] Nicolae Balotă, *Literatura absurdului*, Editura Teora, București, 2000, p.13.
[100] Elena Prus*, Proxemica literară ca personalizare a spațiului* în ,, Revista Limba Română", 2004, XIV, nr.12,
[101] Daniela Roventa-Frumușani, *Semiotică, Societate și Cultură*, București, Editura Institutul European, 1999, p.217.

BDD-A28310 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:49:23 UTC)

făcut tatăl lor. Ei au să fie mândrii că au un asemenea tată."[102] Observăm cum spațiul detenției nu reușește să-l deposedeze pe Johann de ceea ce-l definește ca om, el este imaginea țăranului român care face fiecare activitate cu dedicare și care speră că va fi un folos din asta, mândria de a fi luat parte la săpăturile de la canal il determină să simtă că o mică parte din acel spațiu al detenței care i-a luat libertatea, de fapt, îi aparține, este doar al său și se va mândri cu acea bucata de pământ lucrată de mâinile sale. Observăm cum spațiul carceral devine aici un spațiu al „ conservării ființei" prin construirea personajului de-a lungul experiențelor sale cu spațiul detenției.

Am observat cum literatura, și implicit opera literară, reconfigurează aspecte ale spațiului real, în cazul de față spațiul carceral stabilind diferite raporturi între scriitor și opera sa. **Andrew Benett și Nicholas Royle,** în *Introduction to Literature, Criticism and Theory,* afirmă în legătură cu literatura „literature is uncanny"[103][104] Ideea de supranatural sau stranietate a literaturii este explicată de autori prin afirmația „the uncanny has to do with a sense of strangeness, mystery or eeriness. More particularly it concerns a sense of unfamiliarity which appears at the very heart of the familiar, or else a sense of familiarity which appears at the very heart of the unfamiliar. The uncanny is not just a matter of the wired or spooky, but has to do more specifically with a disturbance of the familiar"[105][106] Cu alte cuvinte literatura transformă realitatea, cunoscutul în diferite alte forme cu ajutorul cărora se conturează spații narative departe de realitate. Acest lucru se întâmplă în operele lui Albert Camus sau Franz Kafka, spațiul carceral social, închisoarea socială este transformată în imagini și realități care nu ne sunt cunoscute, în textul lui Franz Kafka *Metamorfoză* personajul ia forma unei insecte uriașe cu trăzături umane dar forma ei nu este un obișnuită, aceasta este o formă stranie de redare a aspectului social, cultural , politic al vremurilor, prin intermediul unei imagini distorsionate a realității umane. Spațiul real, demența carcerală a societății care nu mai permite individului să comporte trăsăturile specifice, este metamorfozat într-un spațiu supranatural, dar care își păstrează atributele intrinsece inițiale.

Prin urmare, și reprezentarea spațiului carceral poate fi privită din perspectivă pluridisciplinară, ca o entitate care-și modifică valențele perceputede individ în funcție de contextul politic, social și cultural, iar cu precădere metamorfoza spațiului carceral din perspectivă filosofică, antropologică și literară, este strâns legată de subiectivitate și experiența individului. Acest lucru confirmă sau materializează afirmația kantiană care postulează faptul că percepția spațiului și timpului este „constituția subiectivă a simțurilor noastre"[107].

BIBLIOGRAPHY

APOSTOL, Pavel, *Dicționar de Filozofie*, București, Editura politică, 1978

BACHELARD, Gaston , *Le nouvel espirit scientifique*, Paris, Les Presses universitaires de France, 1968

BACHELARD, Gaston,*Poetica Spațiului*, Pitești, Editura Paralela 45, 2003

[102] Constantin Virgil Gheorghiu*, Ora 25,București,*Editura Omegapres,1991, p.95.

[103] Andrew Bennet, Nicholas Royle*, Introduction to Literature, Criticism and Theory*, Londra, Editura Longman, 2004, p.34.

[104] Literatura este supranaturală (**Traducerea noastră**)

[105] Andrew Bennet, Nicholas Royle, *op.cit.*p.35.

[106] Supranaturalul are a face cu un fel de stanietate, mister sau ciudățenie. Mai exact se referă la un fel de neobișnuit care se naște din ceea ce este cunoscut sau un fel de obișnuit care se naște din neobișnuit. Supranaturalul nu este doar o chestiune de ciudat sau fantomatic, dar are a face mai exact cu perturbarea familiarului (**traducerea noastră**)

[107] Immanuel Kant, *Critica rațiunii pure*, București, Editura IRI, 1998, P.73.

BDD-A28310 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:49:23 UTC)

BERNET, Andrew, ROYLE, Nicholas, *Introduction to Literature, Criticism and Theory*, Londra, Editura Longman, 2004

CASSIRER, Ernst, *Eseu despre om, O introducere în filozofia culturii umane*, București, Editura Humanitas, 1994

COMFORD, MACDONALD, Francis, *Plato's Cosmology The Timaeus of Plato*, Indianapolis Indiana, Hackell Publishing Company, 1997

FOUCAULT, Michel, *A supraveghea și a pedepsi: naşterea închisorii*, Pitești, Editura Paralela 45, 2005.

FOUCAULT, Michel, *Of Other Spaces* în ,, Diacritics", 1986, nr.1, vol 16.

GHEORGHIU, Constantin,Virgil*Ora 25,București,*Editura Omegapres,1991

H.G, Alexander , *The Leibniz-Clarke Coresspondence*, Manchester, Manchester University Press, 1956

HALL, T. , Edward, *The Hidden Dimension*, United States, Random House, 1966

HALL, T., Edward, *Proxémique*, în Bateson, Birdwhistel, Goffman, Hall, Jakson, Scheflen, Watzlwicck (eds) *La Nouvelle Communication,* Paris, Seuil, 1981

HEIDEGGER, Martin, *Ființă și Timp*, București, Editura Humanitas, 2003

https://dexonline.ro/definitie/%C3%AEnchisoare

KANT, Immanuel, *Critica rațiunii pure*, București, Editura IRI, 1998

KANT, Immanuel, *Critique of Pure Reason*, Cambridge, Cambridge University Press,1998

KIERKEGAARD, Sören, *The Sickness Unto Death*, Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1941

LĂZĂRESCU, George, *Dicționar de mitologie*, București, Casa Editorială Odeon București, 1992

LEFEBVRE, Henri, *The Production of Space*, Oxford, Blackwell, 1991

PRUS, Elena, *Proxemica literară ca personalizare a spațiului* în ,, Revista Limba Română", 2004, XIV, nr.12.

ROVENTA-FRUMUȘANI, Daniela, *Semiotică, Societate și Cultură*, București, Editura Institutul European, 1999

BDD-A28310 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:49:23 UTC)